

ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

УДК 338.012

Єрмак С. О.,
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: ermak@donnuet.edu.ua
reshetnyak120497@gmail.com

Решетняк М. Б.,
студентка

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

UDC 338.012

Yermak S. O.,
PhD in Economic
sciences,
Associate Professor
Reshetniak M. B.,
Student

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: ermak@donnuet.edu.ua
reshetnyak120497@gmail.com

PERSPECTIVES FOR INVESTMENT ATTRACTION IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

***Мета.** Метою статті є аналіз стану й визначення перспектив залучення інвестицій в аграрний сектор України.*

***Методи.** Основні наукові результати дослідження одержано з використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: методу порівняння (при аналізі існуючих визначень поняття «інвестиція»), статистичного (при аналізі динаміки інвестицій в аграрний сектор України), а також методів групування, аналізу і синтезу (при виявленні основних переваг та недоліків залучення іноземних інвестицій).*

***Результати.** З'ясовано економічний зміст поняття «інвестиція», розглянуто обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України в цілому та агропромисловий сектор України зокрема, досліджено основні переваги, недоліки та пріоритетні напрямки інвестування в АПК України, зроблено висновки щодо перспектив залучення іноземних інвестицій у досліджувану сферу економіки країни.*

***Ключові слова:** інвестиція, аграрний сектор, іноземні інвестиції, пріоритетні напрямки інвестування.*

Постановка проблеми. Залучення інвестицій для підприємств аграрного сектору України завжди було актуальним питанням. Проблема забезпечення населення продуктами харчування, а отже, і розвитку сільського господарства була і залишається однією з найважливіших при формуванні бюджету країни. Проте військовий конфлікт і супутні ризики сильно вдарили по інвестиціях в Україну ще у 2014 році, та й досі продовжують впливати на бажання іноземного капіталу вкладатися в економіку країни.

Незважаючи на те, що близько 20 % ВВП країни припадає на аграрний сектор, сьогодення агропромислових підприємств не таке райдужне. Пошук додаткових джерел фінансування, залучення інвесторів, скасування спецрежиму ПДВ — це не повний перелік проблемних питань, які вирішуються сільськогосподарськими підприємствами. І якщо з Податковим кодексом України сперечатись важко, то пошук інвесторів та залучення додаткових фінансових ресурсів — це саме те питання, якому можна приділити значно більше уваги [1].

© С. О. Єрмак, М. Б. Решетняк, 2017

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі національної економіки висвітлений в роботах В. Бланка, Н. Бульбаха, Г. Горбунова М. Дем'яненка, М. Кисіля, А. Музиченка, Р. Підлисецького, П. Саблука, В. Ульянова та інших науковців. Проблеми залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України розглядали А. Гайдук, В. Ковальов, М. Кропивко та ін.

Мета статті — аналіз стану й визначення перспектив залучення інвестицій в аграрний сектор України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Термін «інвестиція» походить від латинського слова «invest», що означає вкладення коштів. У найбільш широкому трактуванні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою його наступного примноження. Згідно з думкою Э. Дж. Долана, інвестиції — це збільшення обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі, або збільшення пропозиції виробничих ресурсів, що здійснюється людьми [2, с. 218]. У роботі К. Р. Макконнелла та С. Л. Брю «Економікс» поняття «інвестиція» трактується так: витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва і зростання матеріальних запасів [3, с. 425]. Найбільш детальне визначення інвестицій, на наш погляд, було надано А. Музиченком, який тлумачить поняття «інвестиція» як сукупність економічних операцій, що характеризують рух довгострокового вкладення капіталів і призначених для створення, розширення, реконструкції, модернізації, технічного переозброєння підприємств, об'єктів підприємницької діяльності [4, с. 132].

Отже, інвестиції є найважливішим фактором економічного розвитку та реформування. Наявність інвестиційних коштів забезпечує перспективу модернізації працюючих підприємств, створення і введення новітнього устаткування та технологій, сучасних систем управління й організації економічних процесів, ефективного відновлення ринкової інфраструктури.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 01.10.2017 року становив 39719,8 млн. дол. США (рис. 1).

Основними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у січні-вересні 2017 року є: промисловість — 33,6%; будівництво — 13,0%;

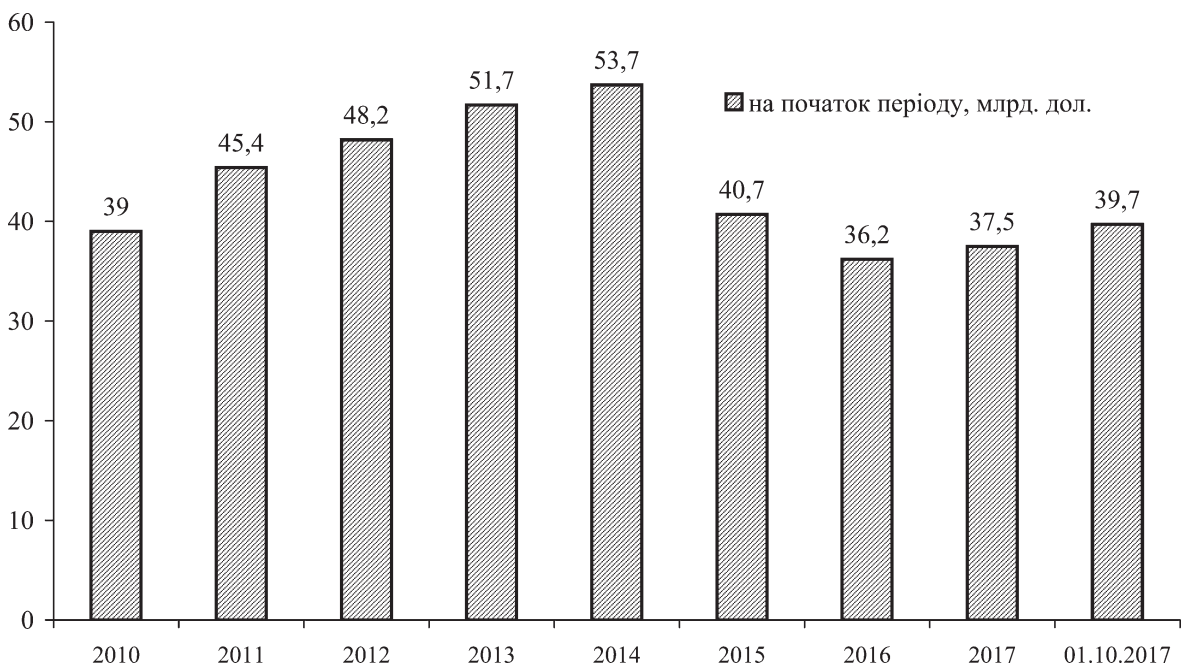

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2010–2017 роки (складено за [9])

сільське, лісове та рибне господарство — 15,8 %; інформація та телекомунікації — 4,3 %; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів — 7,5 %; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність — 7,7 %; державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування — 5,1 % (рис. 2).

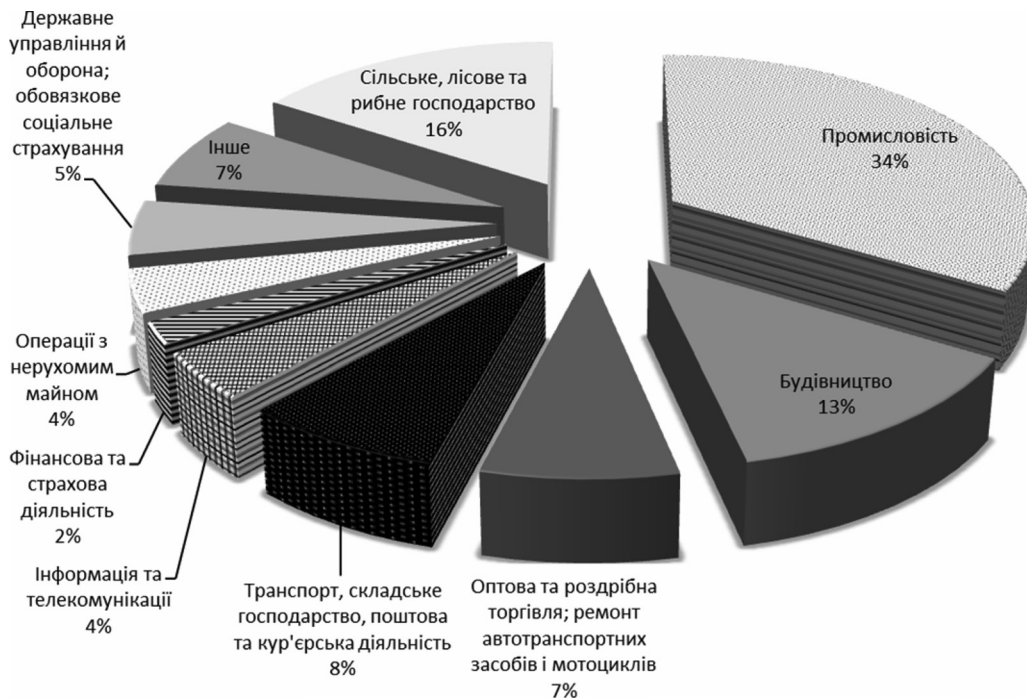

Рис. 2. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності (складено за [9])

Аналіз динаміки інвестицій в основний капітал аграрного сектору України починаючи з 2000 року показав, що впродовж 2000–2008 рр. в країні спостерігалася тенденція до швидкого зростання інвестування. Протягом цього періоду обсяг вкладень в основний капітал сільськогосподарського сектору зріс у 18,5 разів. Криза 2008–2009 рр. вплинула на обсяги інвестування, і в результаті в 2009 році обсяги інвестицій зменшилися на 81,3 млрд. грн. Ця ситуація була швидкоплинною, тому у 2010 році відбулося примноження обсягів вкладень. Динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій з країн ЄС у агропромисловий сектор України протягом 2013–2016 рр. наведено у табл. 1. Виходячи з даних табл. 1, можна зробити висновок, що обсяги прямих іноземних інвестицій з країн ЄС у агропромисловий комплекс країни поступово зменшуються.

Загальний обсяг капітальних інвестицій, освоєних в аграрному секторі економіки в січні-березні 2017 року, склав 10,9 млрд. грн, що на 4,0 млрд грн, або на 57,9 %, більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року. За словами завідувача відділом інвестицій Інституту аграрної економіки М. Кисіля: «За звітний період також зросла частка аграрного сектору в загальному обсязі інвестицій в економіку країни — з 13,5 % до 16,8 %. Практично весь приріст капітальних інвестицій в аграрний сектор досягнуто за рахунок сільського господарства. У структурі загального приросту інвестицій в економіку воно займає 35 %» [5].

Важливим фактором активізації інвестиційної діяльності є державна підтримка сільськогосподарських підприємств. В усіх розвинутих країнах світу агропромисловий комплекс підтримується державою, яка зацікавлена в сильній та стабільній національній економіці. Розповсюджена практика встановлення урядом гарантованого рівня цін на сільськогосподарську продукцію, яка здійснюється через відповідне дотування. Проте фінансова та економічна криза спричинили зниження обсягів державної

Таблиця 1 — Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій з країн ЄС у агропромисловий сектор України, млн. дол. США [9]

Країни	Обсяги прямих інвестицій на				
	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Усього з країн ЄС	41132,3	41032,8	31046,9	26405,6	26099,2
Кіпр	15907,7	17725,6	12769,4	10239,5	9691,6
Нідерланди	8727,6	9007,5	6986,7	6184,7	5753,9
Велика Британія	2496,9	2768,2	2153,4	1790,3	2046,3
Німеччина	4496,3	2908,4	2105,2	1598,2	1606,6
Франція	1510,3	1520,5	1394,6	1305,4	1294,3
Австрія	2476,9	2314,0	1648,7	1559,8	1272,8
Люксембург	559,5	555,8	398,8	363,9	965,4
Угорщина	684,3	685,9	593,2	614,9	770,7
Польща	897,2	819,8	808,6	758,3	760,4
Швеція	1084,4	439,3	360,2	328,9	322,2
Інші країни ЄС	2291,2	2287,8	1828,1	1661,7	1615,0
Довідково:					
Усього в Україні	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	37655,5
Усього з країн ЄС-15	22772,2	20879,1	16076,5	14065,9	14154,4

бюджетної підтримки сільського господарства, що унеможливило здешевлення кредитів для сільськогосподарських товаровиробників.

Специфіка підприємств аграрної галузі робить неефективним використання виключно власних фінансових ресурсів, тому в структурі джерел формування активів підприємств частіше за все зустрічаються залучені кошти кредиторської заборгованості та довго- і короткострокові кредитні ресурси банків [1]. Панівне місце посідають кредити національних банків, переважно короткострокові. У підтримку цих заходів державна політика впроваджує компенсації частини відсоткових ставок за банківські кредити і можливість застави не лише під капітальні активи, а й під майбутній урожай. За даними НБУ, спостерігається скорочення, зафіксоване за позиками, наданими населенню. За 2016 рік їх обсяг скоротився на 8,2 % порівняно з попереднім роком (до 160,5 млрд. грн.). До того ж окремі види кредитування юридичних осіб зросли, але незначно. Наприклад, портфель довгострокових кредитів, виданих юридичним особам на строк більш ніж 5 років, за цей період зріс на 40 % [6].

Скорочення обсягів кредитування стало фактором, що спричинив погіршення фінансового стану банківських установ, збільшення кількості проблемних позик і зменшення перспектив використання депозитів та іноземних позик, зростання відсоткових ставок. Скорочення доступу до позикових ресурсів та ускладнення системи отримання кредитів відчули компанії усіх видів діяльності, але найбільшою мірою ситуація при залученні кредитних ресурсів погіршилась для малих та середніх підприємств.

Важливу роль в процесі інвестування за відсутності в державі інвестиційних запасів та обмеженості банківського кредитування відіграють іноземні капіталовкладення. Залучення зарубіжних капіталовкладень в сільськогосподарський сектор має низку очевидних переваг (наприклад, створення об'єднань між українськими та іноземними підприємцями, зростання обсягу реальних вкладень, підвищення рівня зайнятості та кваліфікації трудових ресурсів і т. д.), проте поряд із цим є і певні недоліки (рис. 3).

Зараз в Україні існує значна диспропорція між безмежним потенціалом залучення іноземних капіталовкладень та істинними умовами його оволодіння іноземними

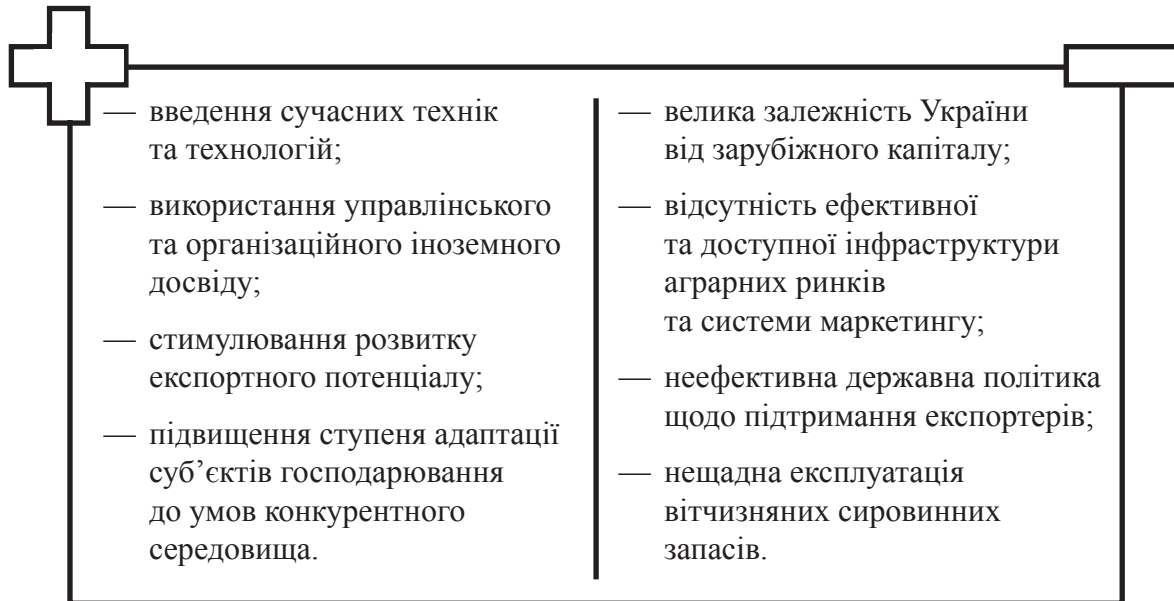

Рис. 3. Переваги та недоліки залучення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс (узагальнено авторами)

інвесторами. Отже, існує велика кількість перешкод, які спиняють приплив прямих іноземних інвестицій до нашої країни:

- економічна та політична ситуація в державі;
- непостійна та недосконала законодавча база;
- низькі перспективи реалізації товару всередині країни через низький рівень доходів населення;
- вивезення капіталу транснаціональними корпораціями, можлива репатріація прибутку;
- іноземний капітал використовує внутрішні запаси для задоволення власних потреб;
- технології, що використовують країни-інвестори, частіше за все бувають застарілими та несучасними;
- плінність інтелектуального кадрового потенціалу;
- існують випадки корупції та підкупу зарубіжними інвесторами місцевої влади [7].

Згідно з оцінками аналітиків, Україна входить до переліку найбільш ризикованих для вкладників країн. У переліку причин іноземні інвестори віддають перше місце нестабільності правового поля їх діяльності в Україні. Це дійсно є одним з вагомих чинників теперішньої ситуації, пов'язаної з надходженням прямих іноземних інвестицій, у результаті чого український інвестиційний ринок залишається позаду в конкурентній боротьбі порівняно з такими ж ринками інших держав.

Зарубіжні інвестори оцінюють економічний розвиток країни та визначають коло галузей для вкладення коштів, а також досліджують правову базу країни. Для інвесторів переважними є галузі та компанії, які володіють високим інноваційним потенціалом та здатні забезпечити високий рівень рентабельності капіталу, що функціонує в процесі виробництва [8].

Основними пріоритетними напрямками для зарубіжного інвестування в сільськогосподарський сектор економіки України є:

- новітнє обладнання та впровадження високопродуктивних технік і технологій вирощування овочевих культур, утримання птиці та худоби;

— розширення і вдосконалення підприємств харчової та переробної промисловості;
 — збільшення потужності для виробництва тари та пакувальних матеріалів;
 — надання додаткових послуг сільськогосподарським та агропромисловим організаціям.

Таким чином, важливим чинником забезпечення зростання обсягів сільськогосподарської продукції є процес поживлення залучення зарубіжних вкладень в агропромисловий сектор. Підвищення ефективності вкладень у сільськогосподарських підприємствах можна добитися завдяки зростанню рівня врожайності та ефективності на основі інтенсифікації аграрного виробництва.

Висновки. Проблема інвестицій в сільське господарство слід вирішувати комплексно, з використанням всіх механізмів формування його інвестиційної привабливості, залученням інвестиційних ресурсів, зменшенням ризиків, а найголовніше — формуванням власних джерел фінансування інвестицій суб'єктів всіх форм господарювання на селі. Для зростання надходжень інвестицій в агропромисловий сектор національної економіки необхідно створити сприятливі умови господарювання, що передбачають розробку системи заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційної привабливості, забезпечення стабільності та прозорості законодавства у сфері капіталовкладень, реформування податкової, цінової та кредитної політики, ліквідацію економічно необґрунтованих пільг.

Список літератури / References

1. Горбунов, Г. Продовольственная безопасность: национальный и международный аспекты / Г. Горбунов // Экономика сельского хозяйства России. — 2009. — № 10. — С. 25–26.
 Gorbunov, G. (2009). *Prodovolstvennaja bezopasnost': natsionalnyi i mezhdunarodnyi aspektu* [Food security: national and international aspects]. *Ekonomika selskogo khozajstva Rossii* [The Economics of Agriculture in Russia], no. 10, pp. 25–26.
2. Долан, Э. Дж. Рынок. Микроэкономическая модель / Э. Дж. Долан, Д. Е. Линдсей ; пер. с англ. ; под общ. ред. Б. С. Лисовика и В. В. Лукашевича. — СПб. : Печатный двор, 1992. — 562 с.
 Dolan, E. Dzh., Lindsey D. E. (1992). *Rynok: Mikroekonomicheskaja model'* [Market: Microeconomic model]. St. Petersburg, Pechatnyi Dvor Publ., 562 p.
3. Макконнелл, К. Р. Экономика: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. — М. : ИНФРА-М, 2003. — 972 с.
 Makkonnell, K. R., Bryu, S. L. (2003). *Ekonomiks: printsipy, problemy i politika* [Economics: principles, problems and politics]. Moscow, INFRA-M Publ., 972 p.
4. Музиченко, А. С. Інвестиційна діяльність в Україні : [навч. посібник] / А. С. Музиченко. — К. : Кондор, 2005. — 406 с.
 Muzychenko, A. S. (2005). *Investytsiina diialnist v Ukraini* [Investment activity in Ukraine]. Kyiv, Kondor Publ., 406 p.
5. В январе-марте 2017 г. в аграрный сектор Украины инвестировано 11 млрд. грн. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.proagro.com.ua/news/ukr/15565.html>.
V ianvare-marte 2017 g v agrarnyi sektor Ukrainy investirovano 11 mlrd grn [In January-March 2017, 11 billion hryvnias were invested in the agrarian sector of Ukraine]. Available at : <http://www.proagro.com.ua/news/ukr/15565.html>.
6. Бондар, І. Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І. Р. Бондар // Регіональна економіка. — 2009. — № 4. — С. 62–71.
 Bondar, I. R. (2009). *Problemy zaluchennia inozemnykh investytaii v Ukrainu na suchasnomu etapi* [Problems of attracting foreign investments to Ukraine at the present stage]. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy], no. 4, pp. 62–71.

7. Заярна, Н. М. Стан та проблеми іноземного інвестування в Україні / Н. М. Заярна, М. М. Чиковська // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — № 20. — С. 162–164.

Zaiarna, N. M., Chykovska, M. M. (2010). *Stan ta problemy inozemnoho investuvannia v Ukraini* [Status and problems of foreign investment in Ukraine]. *Naukovyi Visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine], no. 20, pp. 162–164.

8. Чернишова, Л. О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л. О. Чернишова, В. В. Сазанова // Бізнес Інформ. — 2013. — № 2. — С. 87–90.

Chernyshova, L. O., Sazanova, V. V. (2013). *Osoblyvosti zaluchennia ta stymuliuvannia inozemnoho investuvannia v Ukraini* [Features of attraction and stimulation of foreign investment in Ukraine]. *Biznes Inform* [Business Inform], no. 2, pp. 87–90.

9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Цель. Целью статьи является анализ состояния и определение перспектив привлечения инвестиций в аграрный сектор Украины.

Методы. Основные научные результаты исследования получены с использованием комплекса общенаучных и специальных методов, а именно: метода сравнения (при анализе существующих определений понятия «инвестиция»), статистического (при анализе динамики инвестиций в аграрный сектор Украины), а также методов группировки, анализа и синтеза (при выявлении основных преимуществ и недостатков привлечения иностранных инвестиций).

Результаты. Выяснено экономическое содержание понятия «инвестиция», рассмотрены объемы прямых иностранных инвестиций в экономику Украины в целом и агропромышленный сектор Украины в частности, исследованы основные преимущества, недостатки и приоритетные направления инвестирования в АПК Украины, сделаны выводы о перспективах привлечения иностранных инвестиций в исследуемую сферу экономики страны.

Ключевые слова: инвестиция, аграрный сектор, иностранные инвестиции, приоритетные направления инвестирования.

Objective. The objective of the article is to analyze the state and determine the prospects of attracting investment in the agrarian sector of Ukraine.

Methods. The main scientific results of the study were obtained using a set of general scientific and special methods, namely: the method of comparison (in the analysis of existing definitions of the concept of «investment»), statistical (in analyzing the dynamics of investment in the agrarian sector of Ukraine), as well as methods of grouping, analysis and synthesis (when revealing the main advantages and disadvantages of attracting foreign investments).

Results The economic meaning of the concept of «investment» is considered, the volume of direct foreign investments in the economy of Ukraine as a whole and the agroindustrial sector of Ukraine are examined in particular, the main advantages, disadvantages and priority directions of investment in the agroindustrial complex of Ukraine are investigated, conclusions about the prospects of attraction of foreign investments into the investigated sphere of economy are made.

Key words: investment, agrarian sector, foreign investments, priority directions of investment.

Надійшла до редакції 24.12.2017